№ 37. 18 (30) სეკტემბერი 1870 18 (30) სეკტემბერი № 37.

გაზეთის ფასი

...ისში და გა-...გუბერნიებში:	გაგზავნით	მაუგზავნელათ:
...წლისა	— 7 მან.	— — — 6 მან.
...წლისა	— 4 —	— — — 3 — 50 კ.
...თვისა	— 2 — 50 კ.	— — — 2
...თვისა	— 1 —	— — — „ — 75 კ.
...ერთის ნომრისა		— — — „ — 15 კ.

...რედაქციის კანტორაში მიიღება ყოველ-გვარი განცხადება ...სხვა ენებზედ. ფასი განცხადების დაბეჭდვისათვის ჩვეულ... ასოებით გაზეთის სტრიქონზედ 8 კაპ., ასო მთავრულებით ...ზე 1/2 კაპ.

„დროება" გამოდის კვირაში ერთხელ, პარასკეობით.

დროება

ხელის-მოწერა მიიღება:

თფილისში — „დროების" რედაქციის კანტორაში, მელიქ მეილის და კამპ. სტამბაში, ხანის ქუჩაზედ, ამატუნის სახლში.
თფილისის გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: Въ Тифлисъ. Въ контору редакціи грузинской газеты „ВРЕМЯ".
ქუთაისში — ლ. ლოლუასთან — პოლიციის ქუჩაზე, მელქონ პალიევის სახლში.

ავტორს ორი თვის განმავლობაში შეუძლია უკანვე მიიღოს თავის ხარჯით სტატია, რომელიც გამოგზავნილი იყო „დროებაში" დასაბეჭდათ, მაგრამ, რომლისამე მიზეზისა გამო, არ დაიბეჭდა.
თუ აუცილებელი საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია შეამოკლებს გამოგზავნილს სტატიასა და ისე დაბეჭდს გაზეთში. —

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

წელიწადი მეხუთე.

შინაარსი

...ხო ქვეყნები (ომის ამბები — ვიქტორ ჰიუ-...ნი გერმანიელებთან — ჟულ ფავრის მანიფეს-...) — საქართველო (ამბები — კახეთიდან — ქუთაისი — სამეგრელოდან) — რუსეთი (ამბები) — უცხო მოქმედება ხალხის აზრის გახსნაზე — ნა- — განცხადება.

უცხო ქვეყნები

ომის ამბები

...ანთან გამარჯვების შემდგომ, სადაც ...ანიის ჯარმა დაატყვევა საფრანგეთის ჯა-... ერთი ნაწილი და მასთან იმპერატორი ნა-...ონიც, გერმანიელები პარიჟისკენ გაუდ-... ნელ ნელა მიუახლოვდნენ ამ ქალა-...ლებს. მათწინ წასვლას ძლიერ ავნო ...ოებამ, რომ ფრანცუზებს გზაზე რაც ... და ბოგირები იყო, ყველა ერთიანათ ...იათ, გზები, წაეხდინათ ზედ მოჭრილი ... და ქვები დაეყარათ, და სადაც მდინა-... წყალი იყო შეგუბებული და გადიკავე-..., გზებზე გადმოეშვათ.

...ე გერმანიელებს რამდენიმე ციხე-ქა-... დახვდათ, მაგრამ, რადგანაც ამ ციხე-...ნდელი ომის დროს დიდი მნიშვნე-...ა აღარა აქვთ, იმათ გარდა, რომელნიც ...რკინის გზაზე დგანან, და რკინის გზის ...ს უშლიან, ფრანცუზებს მალე დაუ-... ეს ციხეები. ერთ მათგანში კი, სახე-... ლ ა ო ნ შ ი, ფრანცუზებს ცეცხლი მი-... თოფის წამლით ავსებულ მარნისთვის, ...ოს, როცა ციხეში გერმანიელები შესუ-... ციხე, რასაკვირველია, დანგრეულა, და ...ელებიდგან რამდენიმე ასი კაცი მო-...ა და დაჭრილა.

...ი სიტყვით გერმანიელები მიადგნენ პა-... და ეხლა მის აღებას აპირებენ, იმ იმე-... რომ რაკი იმათ პარიჟი ექნებათ აღებუ-... მთელი საფრანგეთი, თავმოჭრილი კა-...თ, მათ ხელში ჩავარდება და მათი სურ-...ისამებრ შეურიგდება.

...ელ პარიჟს გარშემო მაგარი და მაღა-... კედელი არტყია; ამ კედელს შემოვლი-...ქვს ღრმა ორმოები. კედლის და ორმო-... გარეთ, აქა-იქ, მაღალ-მაღალ გორებზე, ...ულია ოციოდე პატარა ციხეები (ფორთე-...), რომელნიც, ფრანცუზების ანგარიშით, ... პარიჟის ახლოს არ მიუშვებენ, და პა-... ზარბაზნებით აკლების ნებას არ მისცე-...

...მედუროთ პარიჟის სიმაგრეები იმ გვა-... აშენებული, რომ მათი უმთავრესი მი-... პარიჟის ხალხის შეშინება და დამორჩი-... იყო, და არა გარეგანი მტერის დაკავე-... მართლაც, კედლებს შუა დამწყვდეულ ...სთვის კედლებს გარეთ გამოსვლა თით-... შეუძლებელი საქმეა, რადგანც გერმანი-...ს ჯარები მაგრათ დაიცვენ ოთხ თუ ... გამოსავლის კარებს; მაგიერათ, როცა ...ნიელები ერთ რომელსამე ციხეს დაიკა-... ამ ციხეების ზარბაზნები პარიჟელებს ... გაუწყვეტენ. წარმოიდგინეთ რა მოხ-... როცა ყველა მხრიდან დამწყვდეულ, მაგარი კედლით შემოვლებულ ქალაქს ხუთი ან ექვსი ციხიდან დაუშენენ ზარბაზნის ვაეება ტყვიებს!

ამას გარდა, დასავლეთის მხრით პარიჟს ციხეებიც არა აქვს, ასე რომ გერმანიელებს ადვილათ შეეძლებათ ამ მხრით პირდაპირვე დაუშინონ ზარბაზნები, მით უფრო, რომ ეს მხარე ცოტათი ამაღლებულია, და პარიჟს თავისუფლათ დაცქერის.

მკითხველმა უნდა იცოდეს, რომ საფრანგეთის მმართებლობაებს დღეემდი ის აზრი ჰქონდათ — როცა ისინი პარიჟს ამაგრებდენ და შიგ კაზარმებს და ციხეებს აშენებდნენ, — რომ მმართებლობის ზარბაზნებს, რომელნიც გარეგან ციხეებში ძევლან, ადვილათ შეეძლოთ პარიჟის ხალხის ამოჟლეტა და დამორჩილება; თვითონ ხალხს პარიჟში განძრევის ან პარიჟიდან გავლა, ანა და სხვა ქალაქებიდან შველის მიღება არ შესძლებოდეს. რაღა გასაკვირველი უნდა იყოს, რომ გერმანიელები უცხოთ გამოიყენებენ თავიანთ სასარგებლოთ იმ ღვაწლს, რომელიც ლუი-ფილიპპმა და ნაპოლეონ მესამემ საფრანგეთის ხალხის დასაბრმავებლათ და დასაუძლურებლათ დადვეს?

მართალია, აგერ ერთ თვეზე მეტია, რაც პარიჟის ხალხი თვითონ ცდილობს როგორმე შეაკეთოს პარიჟის სიმაგრეები; თვეზე მეტია, რაც ღენერალი ტროშუ პარიჟას დაცვას ამარაგებს, და ყოველ ღონისძიებას ხმარობს, რომ როგორმე გაამაგროს პარიჟი გარეგანი მტრის წინააღმდეგ. მაგრამ ვინ იცის, მოხერხდება ამ მოკლე ხანში, იმოდენა უშველებელი ქალაქის გამაგრება და თან უწინდელი სიმაგრეების დაქცევა, რომ მტერმა ის სიმაგრეები პარიჟის წინააღმდეგ არ მოიხმაროს?

პარიჟის გამაგრებაზე, სხვა და სხვა დროს, ორი უკანასკნელი ხელმწიფეების ქვეშ, დახარჯულა ათასი მილიონი ფრანკი. — ნაპოლეონი ხარჯავდა ყოველ წელს ხუთას მილიონზე მეტს მარტო სამხედრო ნაწილზე. ამოდენა ხარჯი და ამაგი გაჭირების დღის, ფუჭად დგება, და როცა ხალხს მათი სარგებლობა სჭირდება, ყველასთვის აშკარა საქმეთ ჩნდება, რომ ეს ფული და ღვაწლი დახჯული ყოფილა საფრანგეთის ხალხის სავნებელათ, ხალხის წინააღმდეგ, და სარგებლობას მხოლოდ ხალხის მტრებს აძლევს.

აგერ ერთი კვირაზე მეტი იქნება, რაც პარიჟს გერმანიელების ჯარი შემოესია. ეხლა საფრანგეთის მმართებლობას პარიჟის გარეთ ერთი თავისი წევრი დაუტოვებია, რომელსაც მთელი საფრანგეთის მმართვა აქვს მინდობილი. ამ წევრის სახელია კ რ ე მ ი ე. — საზოგადოთ საფრანგეთის ახალი მმართებლობის მოქმედებაებზე ჩვენ შემდგომ ნომერში მოვილაპარაკებთ.

მეცში დამწყვდეულ ბაზენის ჯარს ხელახლავ მოუნდომებია გერმანიელების ჯარის გაპობა და გათავისუფლება, მაგრამ ხელახლავ დამარცხებული დაბრუნებულა მეცის ციხეში. — სტრასბურგი კი, როგორც ერთი ტელეგრამა გვაცნობებს, გერმანიელებს დაუკავებიათ. აგერ ერთი თვეზე მეტია, რაც ეს ქალაქი გერმანიელების ჯარს და საშინელ არტილერიას ეწინააღმდეგებოდა; ქალაქი თითქმის სრულიად დაანგრია გერმანიის ზარბაზნებმა, და ეხლა ილაჯ გაწყვეტილ ჯარს იარაღი დაუყრია. — ამ ნაირივე საქმე მოსვლია ერთ პაწაწინა ციხეს — ტ უ ლ ს, რომელმაც ექვსი კვირა მამაცურათ ებრძოლა ძლიერს გერმანიელ ჯარებს.

ვიქტორ ჰიუგოს წიგნი გერმანიელთან

„გერმანიელებო! თქვენ გელაპარაკებათ თქვენი მეგობარი. სამი წლის წინათ, 1867 წლის გამოფენის დროსა, ექსორიობიდგან სალამს გიძღვნიდი თქვენს ქალაქში. რომელ ქალაქში? პარიჟში. ამიტომ რომ პარიჟი მარტო ჩვენ არ გვეკუთვნის. ის იმდენათვე თქვენია, რამდენათაც ჩვენი. ბერლინი, ვენა, დრეზდენი, მიუნხენი, შტუტგარტი — თქვენი სატახტო ქალაქებია; პარიჟი — თქვენი ცენტრია (შუაგული). პარიჟში ისმის, ევროპას გული რა სახით უცემს. პარიჟი არის ქალაქი ქალაქთა, პარიჟი არის ქალაქი კაცობრიობისა. იყო ათინა, იყო რომი, ეხლა არის პარიჟი. პარიჟი სხვა არა არის რა, თუ არ უხვი სამასპინძლო. ეხლა თქვენ აქა ბრუნდებით. რა სახით, ძმურათა როგორც სამი წლის წინათ? არა, მტრულათ. რათა? ეს რა ბნელი გამოურკვევლობაა? ორმა ხალხმა შექმნა ევროპა: საფრანგეთმა და გერმანიამ. გერმანია ევროპი' თვის ის იყო, რაც ინდოეთი აზიისთვის — რაღაცა ბებიის მსგავსი. ჩვენ იმისი პატივისცემა გვაქვს. მაგრამ რა ამბავი ხდება და სულ ეს რასა ნიშნავს. ეხლა გერმანიას უნდა დაარღვიოს თვითონ ის ევროპა, რომელიც გერმანიამ ააშენა თავისის საზღვრების გავრცელებითა და საფრანგეთმა თავისის დიდების ბრწყინვალებითა. განა შესაძლებელია ესა? ნუ თუ გერმანია დაარღვევს უპირებს ევროპას ფრანციის განაწილებითა? ნუ თუ ევროპაბ დარღვევას უპირებს პარიჟის განადგურებითა? დაფიქრდით! რაზეა ეს შემოსევა? რაზეა ეს ველური მძლავრობა ძმობრივ ხალხის წინააღმდეგ? რა გვიქნია? განა ამ ომის დაწყება ჩვენი ბრალია? ომი მოინდომა იმპერიამ, ომობდა იმპერია. იმპერია მოკვდა. ეს კარგია. ჩვენ საერთო არა გვაქვს რა ამ მძივრ-ლეშთან. ის წარსულია, ჩვენა ვართ მომავალი. ის არის მძულვარება, ჩვენა ვართ თანაგრძნობა. ის არის ორგულობა, გამცემელობა, ჩვენა ვართ გულწრფელება. ის არის კაპუა და გომორრა, ჩვენა ვართ საფრანგეთი ჩვენა ვართ საფრანგეთის რესპუბლიკა; ჩვენი მიზანი არის: თ ა ვ ი ს უ ფ ლ ე ბ ა, თ ა ნ ა ს წ ო რ ო ბ ა და ძ მ ო ბ ა; ჩვენს დროშაზე ვწერთ: „ევროპის შეერთებული შტატები". ჩვენ ისეთივე ერი ვართ, როგორც თქვენა. ჩვენა გვყავდა ვერცინგეტორიქსი, თქვენ — გერმინი ყავდათ. იგივე ძმობრივი ნათელი, როგორც მაღალი შემაერთებელი თვისება, გასჭვირის გერმანიელის გულში და ფრანცუზის სულში. ეს ისე მკვიდრია, რომ თქვენ გეტყვით: თუ, საუბედუროთ, დამამცრობელი თქვენი შეცდომა მძლავრობას მოგახდევინებს, თუ თქვენ დაგვეცემით უჰავგუსტესს ქალაქში, რომელიც ესრეთა ესთქვათ, ევროპას ჩაუბარებია საფრანგეთისათვის; თუ თქვენ შტურმით მოადგებით პარიჟსა, მაშინ ჩვენ თავს დავიცავთ უკანასკნელ ღონისძიებამდინ და ყოვლის ძალით შეგებრძვით; მაგრამ, პირდაპირ გეტყვით — ჩვენ დავშთებით თქვენ ძმებათ. და იცით თუ სად დავაწვენთ თქვენს დაჭრილებსა? — ხალხის სასახლეში. ჩვენ წინათვე ოპიტლათ ვნიშნავთ პრუსიის დაჭრილებისთვის ტუილრის სასახლეს (ფრანციის ხელმწიფების სადგომს სასახლეს). იქ იქნება თქვენი მამაცი ტყვე სალდათების ლაზარეთი. იქ ჩვენი ცოლები მოუვლიან და შეეწევიან იმათა. თქვენი დაჭრილები ჩვენი სტუმრები იქნებიან; ჩვენ იმათ პატიოსნათ მოვეპყრობით და პარიჟი თავის ლუვრში მიიღებს. ამ გულში დანერგილ ძმობით მივიღებთ თქვენს ომსა. მაგრამ რა აზრი აქვს, გერმანიელებო, ამ ომიანობასა? ეს ომიანობა გათავდა, ამიტომ რომ იმპერია გათავდა. თქვენ მოჰკალით მტერი თქვენიცა და ჩვენიცა. მეტი რაღა გინდათ? თქვენ გინდათ პარიჟი ძალით აიღოთ. მაგრამ ჩვენ ის ყოველთვის სიყვარულით გვითავაზებია თქვენთვის. ყოველთვის თქვენს მოსახვევნათ მზათ ყოფილს ხალხს თქვენ წინ კარებს ნუ დააკეტინებთ. პარიჟზე ფიქრმა არ გაგიტყუოთ: პარიჟს თქვენ უყვარხართ, მაგრამ ბრძოლას კი გაგიწევსთ. პარიჟი წინააღმდეგობას გიზამთ თქვენ თავის დიდებისა და მწუხარების საზარელის მედიდურობითა. პარიჟს, რომელსაც ექადნის მქისე მძლავრობა, შეუძლია საშინელი რამ შეიქნეს. ჟულ-ფავრმა ეს მჭევრმეტყველობით წარმოსთქვა თქვენ წინა და ჩვენც განგიმეორებთ: ელოდეთ წინააღმდეგობას სამდურავიანსა. თქვენ აიღებთ ციხესა და დაგხვდებათ სანგლები, აიღებთ სანგლებს დაგხვდებათ ბარიკადები; აიღებთ ბარიკადებს და, ვინ იცის, მაშინ მამულის მოყვარება განწირულებაში შესული რა რჩევას მისცემს, — თქვენ დაგხვდებათ წყლის გასაყვანი არხები, რომელსაც ნაღმებს მისცემენ და რომელნიც მთელ ქუჩებს ჰაერში აიტაცებენ. თქვენ უნდა საშინელი სახელი დაიმსახუროთ; თქვენ პარიჟი უნდა აიღოთ თითო ქვობით; თქვენ უნდა ჰკაფოთ ევროპა ადგილობრივ, უნდა ჰკლათ საფრანგეთი ნაწილ-ნაწილათ ყოველ ქუჩაში, ყველ სახლში — და ეს დიდი ნათელი უნდა აქროთ თვითო-თითოთ სულის ხოცვითა. დადექით, გერმანიელებო: პარიჟი საშიშარია! პარიჟისწინ მსჯელობაში შედით; იმისთვის ყოველივე ცვალება შესაძლებელია. იმის სიმხდალეზე შეგიძლიათ განსაჯოთ იმისი ენერგია; პარიჟი მძინარესა ჰგავდა, მაგრამ ის იღვიძებს; ქარქაშისაგან იშიშვლებს იდეას, როგორც ხმალსა და ამ ქალაქს, გუშინდელ სიბარისს, ხვალ შეუძლია შეიქნეს სარაგოსსათ... განა ჩვენ ამას იმისთვის ვამბობთ რომ დაგაშინოთ? რასაკვირველია, არა. თქვენ, გერმანიელებს, დაშინება არ შეიძლება. თქვენ რომს წინაშე დაუყენეთ ჰ ლგაკი, ნაპოლეონს — კერნერი. ჩვენა ვართ ერი „მარსელიეზასი", თქვენა ხართ ერი „აბჯროსანი სონეტისა" და

„მახვილის ხმისა". თქვენა ხართ ერი მსჯელთა, რომელთაც შეუძლიათ დაჭირებაში შეიქმნენ გმირების ლეგიონად. თქვენი სალდათები ჩვენებათა ღირნან; ჩვენები არიან უქინო მამაცობა, თქვენები არიან უშიშარი სიმშვიდე. მაგრამ მოისმინეთ: თქვენა გყავთ მცბიერი და დახელოვნებული გენარლები; ჩვენი უფროსები უნიჭოები იყვნენ; თქვენ ომიანობას იხდით უფრო ოსტატობით, ვიდრე ჩინებულად; თქვენმა გენარლებმა სასარგებლობა არჩიეს დიდებასა და მართალნიც არიან; ჩვენ მოუმზადებლები გვიპოვნეთ: თქვენ ათნი მოხვედით ერთის პირდაპირ; ჩვენი სალდათები მედგრათ დაგნებდნენ გაეწყვიტათ, რადგანაც ყველა თადარიგი თქვენ გონივრულათ დაგეჭირათ; ამ სახით დღევანდლამდინ ამ საშინელ ომიანობაში პრუსიას ერგო გამარჯვება, საფრანგეთს—დიდება. ეხლა თქვენ გვიპირებთ უკანასკნელს ჩვენს დაცემას; აპირებთ დ ესივნეთ პარიჟსა, ისარგებლოთ მით, რომ ჩვენი საუცხოვო ლაშქარი, რომელსაც უმტყუნეს, რომელიც მოატყუეს, თითქმის სრული ათ დაიხოცა ბრძოლის ველზედა, იმისთვის აპირებთ რომ შვიდასი ათასის სალდათით, სრულის თქვენის ზარბაზნებით, მიტრალიეზებით, ფოლადის ზარბაზნებით, კრუპის გულებით, დრეიზეს თოფებით, ურიცხვის კავალერიით და საშინელის არტილერიით დაეძგერნეთ სამას ათას მოქალაქეთა, თავის ციხის მცველთა, ეძგერნეთ ქალაქს სავსეს მთრთოლვარე ოჯახებითა, სადაც არიან ცოლნი, დანი და დედანი და სადაც მე თვითონა მყავს ამ წამს ორი ვაჟის წული, იმათში ერთი—ძუძუმწოვარე ყმაწვილი. ამ ქალაქს, ომიანობაში უბრალოს, რომელსაც თქვენთვის სხვა არა უქნია რა, თავისის ნათლის მოცემის მეტი, პარიჟს საქმეში გაურეველს, თავმომწონეს და გაწირულებაში ჩავარდნილს, თქვენ გინდათ დაეცეთ, როგორც უშველებელი მდინარე კაცის მკვლელობისა და ხოცვისა! ნუ თუ ამ გვარი იქნება თქვენი როლი მამაცნო კაცნო, დიდნო მხედარნო, სახელოვანო ლაშქარო პატიოსანის გერმანიისავ? ოჰ, დაფიქრდით! მეცხრამეტე საუკუნე შეიქნებოდა საზარელი საქმის მნახველი: კეთილ განწყობილი ერი შეიქნებოდა ველურ ერათ და გაანადგურებდა ქალაქს ყოველთა ერთა; გერმანია გააქრობდა პარიჟს; გერმანია ალილებდა ცულსა გალლიაზე! თქვენ, ტევტონთ რაინდთა შთამომავალნო, იომებდით ფლიდურის ომით, გასწყვეტდით კაცების და იდეების გრუპპას, რომელიც საჭიროა ქვეყნისათვის; გაანადგურებდით ორგანიულ ქალაქს, დააბრუნებდით დროსა ატილლისას და ალარიხისას, გაიმეორებდით, ომარის შემდეგ, კაცობრიობის ბიბლიოთეკის დაწვას *), თქვენ ქალაქის რატუშას დააქცევდით ძირიანათ, როგორც ჰუნნებმა დააქციეს კაპიტოლიუს: თქვენ ყუმბარებს ესროდით ნოტრ დამის საყდარს, როგორც ოსმალებმა პართენონს; თქვენ მთელ ქვეყანას წარმოუდგენდით სახილველს გერმანიელებისას, რომელნიც ვანდალებათ შეიქნენ და იქმნებოდით ბარბაროსებათ, რომელნიც თავსა ჰკვეთენ განათლებასა!? არა, არა, არა! იცით თქვენ ეს გამარჯვება რას მოგიტანდათ? სირცხვილს! რასაკვირველია, არავინ არც კი იფიქრებს, რომ დაგაშინოთ თქვენ, გერმანიელებო, სახელოვანო მხედრობავ, მამაცო ხალხო! მაგრამ შეიძლება ამბავი გაცოდინოთ. თქვენ, რასაკვირველია, ეძებთ, არა თუ სირცხვილს, მაგრამ მოიპოვებთ სირცხვილს, და მე, ევროპიელი, ესე იგი პარიჟის მეგობარი, მე პარიჟელი, ესე იგი ხალხთა მეგობარი, გაფრთხილებთ საფრთხისაგან, რომელშიაც იმყოფებით თქვენ, ჩემო გერმანიელნო ძმანო, ამიტომ რომ თქვენი მიკვირს და პატივს ცემა მაქვს სრულის დახსომებით, რომ თქვენი უკან დაწევა შეუძლია სირცხვილს და არა შიშს. პატიოსანნო სალდათნო, როგორ დაბრუნდებით თქვენ სამშობლოში? თქვენ გამარჯვებულნი მიხვალთ თავმოხრილნი, და რას გეტყვიან თქვენი ცოლები? პარიჟის სიკვდილი—რა მწუხარებაა! პარიჟის მოკვლა—რა ულმრთობაა! ქვეყანას მწუხარება მიეცემოდა და თქვენ ულმრთობას იზამდით! ამ საშინელ პასუხის მგებელობას ნუ კისრულობთ. დადექით... აი კიდევ უკანასკნელი სიტყვა: პარიჟი, მოთმინებიდგან გამოსულს, პარიჟს, მხარ მიცემულს მთელის აღგომილის საფრანგეთისაგან, შეუძლია გამარჯვება, და გაიმარჯვებს; მაშინ თქვენი მძლავრობა, მთელი ქვეყნის განმარისხებელი, იქნება ტყვილათ ნახმარი. რაც იქნება მაინც და მაინც ამოშალეთ ამ საჩქარო დაწერილის სტრიქონებისაგან ეს სიტყვები: დ ა ქ ც ე ვ ა, გ ა ნ ა დ გ უ რ ე ბ ა, ს ი კ ვ დ ი ლ ი! არა, პარიჟის განადგურება არ შეიძლება. ამისი დაქცევა ნივთიერათ რომ შესაძლო იყოს, თუმცა ძნელია, ის დიდებული შეიქნებოდა ზნეობითად. პარიჟის განტამლებით, თქვენ იმას სიწმიდეს მოსცემთ. ქვების დანგრევა იდეების დანგრევამდის მიიყვანს. პარიჟის მტვერი მიეცით ოთხივ მხრით მქროლველთ ქართა და თქვენ იმას ნახავთ, რომ ყოველი მარცვალი ამ მტვერისა შეიქნება მომავალის თესლათ. ეს საფლავი იღაღადებს: თავისუფლება, თანასწორობა, ძმობა! პარიჟი ქალაქია, მაგრამ პარიჟი სულიც არის. დასწვით ჩვენი შენობანი; ეს მარტო ჩვენი ძვლები არიან; მათი კვამლი თვალსათათ ფორმას მიიღებს, შეიქმნება უშველებელი და ცხოველი, და აღიმართება თვით ცამდისინ და ხალხთა გორიზონტზე, ჩვენზე, თქვენზე, ყოველზე მუდამ ჟამ ამართულ იქნება ჩვენის დიდებისა და თქვენის სირცხვილის მოწამე ჩრდილისა და ნათლისაგან შემდგარი დიდი აჩრდილი—პარიჟი! ახლა, გერმანიელებო, მე ყოველივე ვსთქვი; თუ თქვენ გაჯიბრდებით—თქვენი საქმე იყოს; ჩვენით გაფრთხილებული ხართ; წადით, მიადექით პარიჟის გალავანს! თქვენს ყუმბარებსა და კარტეჩებს ქვეშ პარიჟი იბრძოლებს; მე კი მოხუცი იქ ვიქნები უიარაღოთ; ჩემი საქმე არის ვიყო ხალხებთან, რომელნიცა კვდებიან; ვწუხვარ, რომ თქვენ მეფეების მხარეზედა ხართ, რომელნიცა ჰკლენ.

ვ ი ქ ტ ო რ ჰ უ გ ო.

პარიჟი, 28 აგვისტოს (9 სექტემბერს) 1870 წ.

გარეგანი საქმეების მინისტრმა ჟულ-ფავრმა მისწერა საფრანგეთის ელჩებს უცხო ქვეყნებში წერილი, რომელიც აქ მოგვყავს: „მოწყალეო ხემწიფევ, პარიჟში მოხდენილი ამბები ისე ადვილათ აიღსნება ფაქტების ლოღიკით, რომ გავრცელება არარის საჭირო. დიდის ხნის შებოჭილებულს სურვილს დაუთმო პარიჟის მოსახლეობამ და მაღალს საჭიროებას დაემორჩილა, საჭიროებას თავის თავის დახსნისათვის. პარიჟის მოსახლეობამ არ მოინდომა თავის თავის დაღუპვა ვერაგ მმართებლობასთან, რომელმაც საფრანგეთი დაცემაში ჩააგდო. ხალხმა ნაპოლეონ მესამის და იმის გვარეულობის ჩამოგდება კი არ გამოაცხადა, არამედ ეს ჩამოგდება შეიტანა პროტოკოლში სიმართლისა და საზოგადო სიკეთისათვის. ეს გადაწყვეტილება ისე ადრევე გულში ჰქონდა ხალხსა, რომ ერთს კაცს, ერთს ფიცხს ნაპოლეონის მომხრეს ხმაც არ ამოუღია მმართებლობის დასაცველათ: ეს მმართებლობა დაინთქა თავისთავათ, თავის შეცდომათ ტვირთის ქვეშ, დიდის ხალხის ღაღადებაში, ერთ წვეთ სისხლ დაუღვრელათ, ერთ კაცის თავისუფლების მოუკლებლათ. ჩვენა ვნახეთ გაუგონებელი საქმე ისტორიაში, რომ მოქალაქეთა, რომელთაც ხალხმა მიანდო ბრძოლა და გამარჯვება, ამ მოქალაქეთა ერთ წამსაც არ იფიქრეს მოწინააღმდეგებზედ, რომელნიც წინადღეს იმათ დახვრეტას ემუქრებოდნენ. ამით უ რი უყვეს პატივისცემაზე, რომ ედევნათ ისინი და მოქალაქეებმა ამით დაამტკიცეს მმართებლობის სიბრმავე და სიმხდალე. წესიერება ერთ წამსაც არ დარღვეულა; ჩვენი ნდობა მოქალაქეებისა და ნაციონალურ გვარდიისადმი გვარწმუნებინებს, რომ წესიერება არ მოიშლება. განთავისუფლებული სირცხვილისა და შიშისაგან, რომელიც შეერთებული იყო თავის მოვალეობის მოღალატე მმართებლობასთან, ყოველი ჰგრძნობს, რომ პირველი საქმე ამ მოგებულ ხალხის ხელმწიფობისა უნდა იყოს თავის შეკავება და სიმართლის პატივის ცემა. ამასთანავე დროც არ არის უწე'ოებისა: მტერი კარზე მოგვდგომია; ჩვენი ფიქრი ერთი ფიქრია, გავდევნოთ ჩვენის ქვეყნიდგან. მაგრამ ეს ვალდებულება, რომელსაც ჩვენ ვკისრულობთ, საფრანგეთისათვის ჩვენ არ დაგვიდვია, ჩვენი ხმა რომ სმენოდა, ხალხი არ დაემორჩილებოდა. ჩვენ ფიცხათ მშვიდობიანობის პოლიტიკას ვიცავდით. ჩვენ თან და თან დარწმუნებით მშვიდობიანობას ვადექით. გული ნაწილნაწილათა გვწყდება ხალხის ხოცვაზე, რომელშიაც ფუჭდება ორი ერის ყვავილოვანი თავობა, რომელიც მოაზრებისა და თავისუფლების ქონებით შეიძლებოდა გადარჩენილიყო. სიტყვა ვერ გვიპოვნია გამოვთქვათ განკვირვება მოქმედებ ზე ჩვენი გმირულის ჯარისა, რომელიც უნიჭო უფროსებმა მსხვერპლათ გახადეს, მაგრამ რომელიც უფრო სახელოვანია თავის დამარცხებითა, ვიდრე ბრწყინვალე გამარჯვებითა, ამიტომ რომ, თუმცა ჯარმა ადრევე იცოდა უფროსების შეცდომის საფრხე, მაინც თავგანწირულათ, მაღალი სულით ნამდვილ სიკვდილზე მიდიოდა და აცილა საფრანგეთის პატიოსნებას ის ტალახი, რომელიც მმართებლობამ ესროლა. პატიოსნება და დიდება ჯარსა! საფრანგეთის ერი თავის ხვევნას გიპყრობს! ნაპოლეონის მმართებლობას უნდოდა ერი და ჯარი ერთმანერთისთვის მოეშორებინა; ხოლო უბედურება და მოვალეობა აერთებს მათ დიდებულის მოხვევნითა. ეს კავშირი, გამტკიცებული მამულის მოყვარებითა და თავისუფლებითა, შეგვქმნის ჩვენ დაუმარცხებლათ. ყველაფერზე მომზადებულნი, დამშვიდებულნი, უყურებთ ჩვენს მდგომარეობასა. ამ მდგომარეობას რამდენისამე სიტყვით განვსაზღვრავ. განსაჯოს ჩემმა ქვეყანამ და ევროპამ. ჩვენ საქვეყნოთ განვკიცხეთ ომი, გამოვაცხადეთ ყველა ხალხების სიმართლის პატივისცემა, ვითხოვდით რომ გერმანიას თავისუფლება მიეცეს თავის მდგომარეობის განწყობისა. ჩვენ გვინდოდა, რომ თავისუფლება ყოფილიყო ჩვენი საზოგადო კავშირიცა და ჩვენი საზოგადო ფარიცა; ჩვენ დარწმუნებულნი ვიყავით რომ ესენი მტკიცე მშვიდობიანობას დაამყარებდნენ. მაგრამ ამის განმტკიცებისათვის ჩვენ ვითხოვდით, რომ ყოველ მცხოვრებელს იარაღი მისცემოდა და საფრანგეთის მოქალაქობრივი განწყობილება ჰქონოდა, ამორჩეულ წინამძღვრების მმართველობით; ამისთანა შემთხვევაში ვერავინ ვერ შეიძლებდა ჩვენს ქვეყნიდამვე გადევნასა. იმპერატორის მმართებლობამ არ მიიღო ეს პოლიტიკა, რადგანაც იმას დიდი ხანი იყო თავისი ინტერესი ხალხის ინტერესისაგან განეშორებინა. ჩვენ ხელ ახლავ იმ პოლიტიკას ვადგებით, იმ იმედათა, რომ საფრანგეთი გამოცდილებისაგამო იმას მიჰყვება. პრუსსიის მეფემ, თავისის მხრით, გამოაცხადა, რომ საფრანგეთს კი არ ეომება, არამედ იმპერატორის გვარეულობას ეომება. იმპერატორის გვარეულობა ჩამოგდებულია; თავისუფალი საფრანგეთი თავს იმაღლებს. მოინდომებს თუ არა პრუსსიის კაროლი ამ უბედურ ომიანობის გავრცელებასა, რომელიც იმისთვისაც ნაკლებ საზიანო არ იქნება, როგორც ჩვენთვის? მოინდომებს თუ არა, რომ მეცხრამეტე საუკუნეში ქვეყანას ორი ხალხის სახილველი უჩვენოს, რომელშიაც ერთმანეთსა სწყვე
დაიწყებიათ კაცთმოყვარეობა, გონიერება,
ვლა, და ამრავლებენ საზოგადო
და დახოცვილთ რიცხვსა? თუ კაროლი
მოინდომებს, დაე იკისროს პასუხის მგებ
ბა მთელ ქვეყნის წინაშე და ისტორიის
ნაშე! თუ ეს ჩვენი გამოძახებაა—ჩვენ მ
ღებთ. ჩვენ არ დავანებებთ არც ერთ მ
ველ მიწასა, არც ერთს ქვასა ჩვენის ცი
სა. სასირცხო მორიგება შეიქნება მალე მ
ვარე ომიანობათ. ჩვენ მოლაპარაკებას
დგებით მკვიდრის მშვიდობიანობისთვის
არის ჩვენი ინტერესი, ინტერესი მთელი
როპისა, და იმედი გვაქვს, რომ ყოვლი
გვარეულობისათვის ზრუნვისაგან განთა
უფლებული საქმე მორიგების დროს
თავდება. მაგრამ თუ მარტო დაგვაგდე
არ შევკრთებით: ჩვენა გვყავს თავგამო
ლი ლაშქარი, ყველაფერი თადარიგით და
ლი სიმაგრეები, მტკიცე გალავანი; მ
ყველა ამაზე უმაღლესათა დგას სამასი
გული მებრძოლთა, რომელთაც გადაუ
ტიათ შემაგრდნენ უკანასკნელ კაცამდის.
ნი კეთილ მოწიწებით გვირგვინებით რთ
სტრასბურგის სტატუას, არა თუ ალტაცებ
განკვირვებაში არიან, არამედ გმირულს
ლითსა ჰბაძვენ და ჰფიცვენ რომ ღირსნ
ხდნენ თავის მოძმისა. ძმებისა და იმათ მ
სათ დაიხოცნონ. ციხეს შიგნით ქალაქი
რილებია, თხრილებს შიგნით ბარიკადები
რიჟს შეუძლია სამ თვეს თავი შეიმაგრ
გაიმარჯვოს; თუ დაეცა, საფრანგეთი იმის
წოდებით შურს აგებს მის ნაცვლად; საფ
გეთი განაგრძელებს ბრძოლასა, და დამნ
შემოსევისა დაიღუპება იქა.

აი, მოწყალეო ხელმწიფევ, რა უნდი
დეს ევროპამ. ჩვენ სხვა აზრით არ მივე
მმართებლობა და ერთ წამსაც არ დავი
მმართებლობას, რომ ვიცოდეთ პარიჟის
ფრანციის უთანხმოება ჩვენს გადაწყვეტ
ბაზე. მოკლეთ ვიტყვი ერთის სიტყვით
ნაშე ღვთისა, რომელიც ყოველს უ'მეფ
წინაშე შთამომავლობისა, რომელიც გ
ჯის: ჩვენ სხვა არა გვინდა რა მშვიდობ
ტი. მაგრამ თუ ჩვენზე გაავრცელებენ
ბედითს ომსა, ჩვენგან განკიცხულსა,
ჩვენ ჩვენს მოვალეობას ავასრულებთ
ლომდის, და მტკიცეთ დარწმუნებული
რომ ჩვენი საქმე—საქმე მართალი და
თლიანი, ბოლოს გაიმარჯვებს.

მოგიწვევთ ეხლანდელი მდგომარეო
ქმისა აი ამ აზრით აუხსნათ იმ სახელმ
მინისტრს, საცა თქვენა ხართ ელჩათ
წერილის კოპიო დაუტეოთ იმასთან. მი
და სხვა. 6 სექტემბერს 1870 წელსა. მინ
რი ჟ უ ლ - ფ ა ვ რ ი.

საქართველო

ჩვენ გავიგონეთ, ამბობს გაზეთი,
რომ ინჟინერ ტიზენჰაუზენს, რომელი
თის პორტის დასახედავათ იყო გაგზა
ამ დღეებში წარუდგენია მმართებლობი
თავის შენიშვნები პორტის მუშაობაზე
გვითხრესო, აგრძელებს მერე ზემოხსენე
გაზეთი, რომ თვითონ ფოთში არდგენე
პორტისთვინ ხარჯის ანგარიშის პროექტ
მელიც, გათავდება თუ არა, საინჟინერ
მართველოს უნდა წარედგინოს დასახე
ამ ჟამად კი, მისი იმპერატორებითის უმა
სობის კავკასიის ნამესტნიკის შუამდგომლ
150,000 მან. მიეცემა კიდევ დაწყებულ
შაობის გასაგრძელებლათ. „Гол." №

* *

ამ ორ კვირას დიდ ძალი მუშა ხალხი გად
ლაქიდგან ხოლერისა გამო. ეს მუშა ხალხი,
ამალის მუშა, რაჭველი და კრო მეფურნეები,
ჩები და სხვანი ქალაქის გარეთა ადგილებიდგან
მოსულნი და უმეტესი ნაწილი ოსმალეთიდამ და
სეთიდგან. ეს ხალხი მუდამ შემოდგომას შინ

---

*) პარიჟში არის დიდი ბიბლიოთეკა, რომელშიაც შეკრებილია მრავალი და მრავალი ხელნაწერი და დაბეჭდილი წიგნები ძველისა და ახლის დროებისა. ამ გვარი ბიბლიოთეკა იყო ალექსანდრიას, სადაც შეკრებილი იყო მრავალი წიგნები და რომელნიც ომარის დროს დასწვეს თათრებმა-სელჯუკებმა.

მაგრამ ეხლანდელმა ავათმყოფობამ უფრო და-ფინა.

* *
*

...სული „სამეურნეო გაზეთი“ გვაცნობებს, ...მაც იმას გაეგონოს, რომ მმართებლობას-...წარდგენილიაო ახალი ს ა მ ე უ რ ნ ე ო ...ო გ ა დ ო ე ბ ი ს უსტავი. აი რა მიზანი ...ამ საზოგადოებას: იმას ჰსურს ბლომათ ...ნოს კავკასიაში და ყირიმში მიწები, შე-...ოს ამ ადგილებში ახალი მეურნეობის ..., სამეურნეო მაშინებით მუშაობა და სხ. ...გარდა ეს საზოგადოება ეცდება ...ნოს ყოველი გვარი მამულები და ამ ...ის ნაყიდსა და შეძენილს ადგილებს ის შე-...ავებს სამაგალითოთ, როგორც რიგიანი ...რნეობა მოითხოვს; თუ ვინმე ისურვებს, ...მიჰყიდის თავის შემუშავებულ მამულებს, ...ეთვე უშუამდგომლებს იმ მემამულეებს, ...მელთაც თავის მამულების გაყიდვა უნდათ ...ისია); სამეურნეო მაშინებს მოატანინებს ...ადგილობრივ მემამულეებს მიჰყიდის. ყვე-...ამ საქმეების ასასრულებლათ საზოგადო-...ს ჰსურს შეაგროვოს, აქციებით, სამი მი-...ონი ფული. ამას გარდა საზოგადოება ...ოვს მმართებლობას უფულოთ მიეცეს ...ყირიმში და კავკასიის იქითა და აქეთა ...ეში თავისუფალი სახელმწიფო მიწები ...000 მანეთისა; ამასთანავე საზოგადოება ...ოვს კიდევ, რომ მმართებლობამ 100,000 ...ური დაუჭერელი სახელმწიფო მიწები ...ოს იმას და შემდეგშიც ჰქონდეს ...ბა სახელმწიფო მიწების შეძენისა.—

* *
*

...თს გარდა (იხილე ქვემოთ, კორრესპონდენცია) ...შიაც ყოფილა დიდი სეტყვა. „კავკაზში“ იწერე-...რომ წვიმიანი სეტყვა მოსულა ამ თვის შვიდ-...ლის ოთხის ნახევარზე. 15—20 მინუტის განმავ-...ში იყოვო საშინელი ჭექა-ქუხილი და ელვა და ...ნ საშინელი ხმაურობა სეტყვისაო... სეტყვა უო-...ქათმის კვერცხის ოდენა და კორრესპონდენტს მე-...დღეს საღამოზე კაკლის ოდენები უპოვნია და ...-ადგილ სეტყვის ხროვა სამ-ოთხ დღეს ისევ ...სეტყვა მოსულა ოთხი ხუთი კვადრატული ვერ-...ზე. ბაღის მოსავალი და ბოსტნეულობა თით-...სრულებით წახდენია. ფანჯრის მინები მრავალი ...ხვრევია. ამბობენო, ოთხი საათის წინათ სეტყვის ...მდის მიწის ძვრა ყოფილაო, ხუთი სეკუნდის გან-...ბაში, მიწის ქვეშ გრგვინვით.

* *
*

...თვის 16, საღამოს მეათე საათზე, მოსულ ჭექა-...ით წვიმას ცოტაოდე წვრილი სეტყვაც გადმოჰ-...

* *
*

...ულალში (ბელი კლუჩში), „კავკაზის“ სიტყვით, ... 7-სა, ორ საათზე, ყოფილა მსუბუქი მიწის ძვრა.

* *
*

...ილისის კლასიკური გიმნაზიის მთავრობა აცხა-... „კავკაზში“, რომ ეგზამენები იქნება პირველ ღვი-...თვემდინ. ამ ენკენისთვის ოცში დაიწყება სწა-... 7, 6, 5 და 4 კლასსებში, სხვა კლასსებში, პირ-...ღვინობისთვეს. პანსიონერებს და ტფილის გარე-...ცხოვრებლებს ეგზამენების დაჭერა შეუძლიათ ღვი-...სთვის ორსა და ხუთს რიცხვს შუა.

კახეთიდგან

„დროების“ კორრესპონდენცია

თ ე ლ ა ვ ი, 11 ს ე ქ ტ ე მ ბ ე რ ს.

...ერას, ექვსს ამ თვეს, შუაღამისას, თელავ-...და სამ ოთხ მიდამო მდებარე სოფლებში ...და სეტყვა, მაგრამ ისეთი სეტყვა, რომე-...ც სულ არა ჰგვანდა თურმე ჩვენგან ნახულ ...ტყვებს. ჯერ სიდიდით თითო სეტყვა კა-...ზედ პატარა არა ყოფილა და ზოგი ხომ ...მის კვერცხის ოდენიც ყოფილა; ამასთან ...ლიანი, რაღაც ნაირი მიგრეხილ-მოგრე-...ლი, უსწორ-მასწორო. ამ სეტყვას უდენია ...ოთხი საათი, თითქმის ორშაბათს გათე-...მდის და ისეთი ვნება მიუცია ვენახების-...და ხეხილებისთვის, რომ მეტი აღარ იქ-...რომ შეჰხედო ვენახებს, გეგონება გა-...ლავთო და ფოთოლი ხომ სულ აღარ ას-...ხეებსაც ძალიან თხლადღა შერჩენია ფო-...ლი, ისიც სულ დაჩქლეთილი. ვენახებში ...ხეებს ქვეშ რომ დასდიხარ, ფეხ ქვეშ გი-ფენია ერთი ოდენ სისქეზედ დაჩქლეთილი ფოთლისა და დამტვრეული წვრილი ტოტე-ბის კეცი და რომ გაჰქუქო ფოთოლი, ჰხედავ ყურძნის კლერტებს და ჩენჩოსა; გეგონება დაუწურავთ ძალზედ ყურძენი და კლერტები ვენახში მოუფენიათო. სამ დღეს უკან ფოთოლ-ში ბევრგან პოულობდენ ჯერ ისევ დაუდნო-ბელ სეტყვას, კაკალზედ მოზრდილს. ნავნებს რომ უყურებ, სწორედ რომ გაიცებს იმ სე-ტყვის ძალა. ვენახები ხომ სულ შეუმუსრავს; თელაველ სახლის პატრონებსაც ზიანი მიუ-ცათ: ფანჯრის შუშები ბევრი აღარ გადარ-ჩენილა გაუტეხელი!—ერთ სახლს თურმე მე-ორე დღეს ცხრა თუმნის მინა ჩაუსვეს.

ილოდეთ სეტყვას რა ნაირი შთა-ბეჭდილება მოუხდენია აქაურებზედ. ჯერ იმ ღამეს ისე შეუძრწუნებია ხალხი, რომ თითქ-მის ყველას წარღვნა ჰგონებია და სრულებით აღარ ჰქონია გადარჩენის იმედი. საშინელს ქარს ჭ ქა-ქუხილს და მრავალს უჩვეულებრიო სეტყვას, ამასთან უეცრათ ამტყდარს, და ისე თავზარი დაუცია ხალხისთვის, რომ ბევრს თი-თქმის ხმის ამოღების ღონე აღარ ჰქონია. ჯერ ეხლაც, რომ მოიგონებენ იმ ღამეს, ძალიან უკვირსთ, რომ ცოცხლები დავრჩითო, და რა-საკვირველია იმ ამბავს თავიანთ ცოდვებს აბ-რალებენ. ბულვარზედ ვიჯექ დღეს და შო-რი ახლოს ორი აქაური გლეხი-კაცი იჯდა; ერთი მათგანი ეუბნებოდა მეორეს, სხვათა შო-რის: ჩვენ ვეღარა ვცხონდებითო; რატომაო? მეორემ ჰკითხა. როგორ რატომაო? სეტყვა აღარ გახსოვსო? იმდენი ცოდვა გვქონია ჩვენაო, რომ ძნელი მოსალოდნია ჩვენი ცხო-ნებაო... ეს ლაპარაკი ჩამოაგდეს იმის გამო, რომ იმ დროს პაწაწა მკვდარი გაატარ ს და ჯერ შეჰნატრიდნენ იმის ანგელოზებრივ ასაკში სიკვდილს და მერე სასოწარკვეთილე-ბით მოიგონეს მრავალი ცოდვები და ზე-ვით მოყვანილი სიტყვა იწყეს.

ამ ღასეტყვამ, სადაც მოჰხვდა ვენახებს, შეჰ-მუსრა, ასე რომ თითქმის ყურძენი აღარ და-უკრეფიათ და ვინც დაკრიფა, იმანაც მოლო-დინებულის მესამედი ვეღარ მიიღო; ამას გარ-და დაუსეტყვავ ადგილებზედაც ჰქონდა ცუდი გავლენა, ასე რომ ჯერ დაუმწიფებელ ყურ-ძენსა ჰკრებენ, რადგან ეშინიანთ ჩვენც სხვე-ბის ბედი არ დაგვადგესო. ჯერ ყურძენი სა-ჭმელათაც არ ვარგა, და აბა იმის ღვინო რა უნდა იყოს. მგონია, კახეთში არას დროს ასე ადრე რთველი არა ჰქონიათ და ამისთანა შემოუსვლელი ყურძენი არ დაეწურათ. ამი-ტომ, მგონია, რომ წელს კახეთში ღვინოც ცუდი დადგეს.

ხოლერის ამბავი ქუთაისში

(„დროების“ კორრესპონდენცია).

ქ უ თ ა ი ს ი, 11 ს ე ქ ტ ე მ ბ ე რ ს.

24 აგვისტოდან 3 სექტემბრამდინ ხოლე-რამ ძალიან იკლო; ამ დროს განმავლობაში ხოლერით ავათმყოფების რიცხვი ძალიან შე-მცირდა. ამის მიზეზი იყო ერთი მხრით მთავ-რობა, რომელმაც ბევრი საშუალები იხმარა თუ სისუფთავით და თუ ხილის შემოტანის აღკრძალვით; ყველა შემოსავალს ადგილებ-ში იდგა პოლიცია და არავის აძლევდა ხი-ლის შემოტანის ნებას არც გასასყიდათ და არც საშინაოთ. 3 სექტემბერს, 4 და ხუთს დიდი სიცხეები იყო და ავათმყოფობაც გახ-შირდა, მაგრამ, რაც საზოგადოება შეშინდა, იმდენი არაფერი ყოფილა. შემდეგ, ხუთი სექ-ტემბრიდან ავათმყოფობის ხმა აღარსად არ არის, რადგან წვიმები იყო და აგრილდა. ნა-მეტნავათ ხდებოდა ავათ უფრო დაბალი ხალ-ხი, რომელიც ვერ ინახავს თავს სუფ-თათ, ვერც საჭმლით ვერც ტანთ-საცმლით და ვერც სადგომით. მაგრამ, გასაკვირ-ველი ის არის, რომ ხშირათ შეძლე პირებიც ხდებიან ავათ გაუფ თხილე-ბლობისაგან: ამას წინეთ აქ გახდა ავათ და გარდაიცვალა კიდეც ერთი აქაური მცხოვრე-ბი, რომლის ცხოვრება გვიმტკიცებს—თავის უპატიურობა სადამდინ მიახწევინებს კაცს: ის იყო შორის უეზდიდგან გამოსული და აქ ყო-ფილა ერთ ვაჭართან რამოდენიმე წელიწადი პრიკასჩიკათ; სცხოვრებდა ცალკე ხან ბაზრის დუქნის უკან, პატარა ოთახში, და ხან იაფ ფასათ ნაქირავებ სახლში; ამ კაცის ტანზედ თავის დღეში ვერ ნახავდი სიცხეში გრილს ტანისამოსს და სიცივეში თბილს; როგორც იტყვიან ანდაზათ „ზამთარ ზაფხულ ერთ ჭუაზედ იყო“; ღამე მის სახლში სანთელი არ აინთებოდა და სამს დღეს ერთს ხმელ ტა-რანზედ *) და ხმელ მჭადზედ მიდიოდა ალლათ. გაჩნდა თუ არა ქუთაისში ხოლერა, გახდა ის უცებ ავათ და, რასაკვირველია, ამ ნაირს უ-პატიურს სტომაკს მალე მოერია ხნეულო-ბა, და გარდაიცვალა. რადგანაც ამ კაცს ქუ-თაისში არ ჰყვანდა მემკვიდრე, მაშინვე პო-ლიციამ მიიღო საშუალება და ასწერა მისი ქონება. წარმოიდგინეთ, როგორ გაუკვირდა ყველას, როცა ამ ნაირი ცხოვრების მატარე-ბელ კაცს აუწერეს ფული, გავალებული გი-რაოების ქვეშ, გავალებული სანდო ვაჭრებ-ზედ და უძრავი ქონება ვიდრე ოცი ათას მა-ნეთამდე!... ბ. ბ.

სამეგრელოდგან.

(„დროების“ კორრესპონდენცია)

ს ო ფ. მ ა რ ტ ვ ი ლ ი, 9 ს ე ქ ტ ე მ ბ ე რ ს 1870 წ ე ლ ს ა. „დროების“ მკითხველებს მე № 16-დგან უნდა ახსოვდეთ, თუ როგორი გაზაფხული იყო სამეგრელოში და რა რიგათ შეაწუხა ხალხი და პირუტყვი ცუდმა ჰაერის ცვლილებამა და უდროო სიცივემა. მაგრამ გაზაფხულის უდრო-უდროთ სიცივემ და ხშირ-მა ტაროსის ცვლილებამა ნამუშავარს ვერა დააკლო რა, ზოგს დათესილს მოასწრო და ზოგს დასათესს; პირველი დაიფარა მიწამა, და მეორე სახლმა. მუშა ხალხს კი ძრიელ დაუ-შალა მუშაობა, მაგრამ იმათ მაინც თავიან-თი არ დაიშალეს და, რაც კი განძრახვა ჰქონ-დათ, ადრე იყო თუ გვიან, შეიმუშავეს და რაც შეიმუშავეს ყოველი ნამუშავარი კარგათ მოვიდა. ს ი მ ი ნ დ ი სიმაღლით საჟენზე მე-ტია, საზოგადოთ რომ ვსთქვათ, და ორი და სამი ტარო მოუცილებლად აქვს ზედა. ღ ო-მ ი უკეთესი არ შეიძლება, რომ ეხლა ის მო-ვიდა. ეგრეთვე პ უ რ ი, ბ ა მ ბ ა და სხვანი ნათესნი კარგათ მოვიდნენ. მაგრამ დიდს მცენარეებზედ—ხეხილზედ და ვაზზედ ცუდი გავლენა ჰქონდა სიცივესა და ურიგოთ ტა-როსის ცვლილებასა: ყოველგვარი ხეხილი, რაც კი არის სამეგრელოში, სრულიად წაახ-დინა და აგრეთვე ნამეტნავათ ყურძენი. პირ-ველათ ვ ა ზ მ ა ძრიელ კარგი ნაყოფი გამო-იღო და ყველანი გაახარა; აქაურები ამბობ-დნენ რომ უთოოთ ღვინის ძველი დროება მოგვივაო, იქმნება ხელი ძველებურათ ღვი-ნით ვიბანოთო; **) მაგრამ, ვაი უბედურებას, ყურძენი ნაცრისაგან ისე წახდა, რომ აქაუ-რის ღვინითა აქაურმა კაცმა იქმნება ყელიც ვეღარ ჩაისველოს. არც ერთს სამეგრელოს კუთხეში არ მოვიდა ღვინო და, თუ სადმე მოვიდა, სამასი კოკის ალაგას სამი ან ერთი თუნგი; ერთის სიტყვით, წელს მეგრელებს ღვინო, მგონია, სრულიად არ ექმნებათ თა-ვიანთი მამულებიდგან.

ხ ე ხ ი ლ ი წახდა; უხილობა არის, მაგრამ მაინც ხალხი სნეულებას ვერ გადურჩა; ციებ-ცხელება ისეთი გახშირებული არის, რომ ყო-ველ სახლში, საზოგადოთ რომ ვსთქვათ, ხუთ სულზედ სამი მაინც სწევს ლოგინშია. ამას, ჩვენდა საუბედუროთ, ხოლერაც დაემატა და ხალხი ძლიერ შეაწუხა: ხოლერა ყველგან არ არის, არის ორპირში, ფოთში, ზუგდიდში, სენაკში და სხვა პატარა სოფლებში, მაგრამ ამ ჟამად, როგორც ისმის, თითქმის ყველგან უკლია.

დავით ბარნაბიშვილი.

*) ტარანი არის ხმელი პატარა თევზი, რომელიც ისყიდება იმერეთში თითო სამ კაპეიკათ, და ხან ნაკ-ლებათაც.

**) ჩვეულებათა ჰქონიათ სამეგრელოში ჭამის წინ ხელების ღვინით დაბანა; ეხლაც მოხუცნი ჭამად არ დახდებიან, თუ ღვინით თითები მაინც არ დაისველეს.

რუსეთი

გაზეთი „კიევლიანინ“ გვაცნობებს, რომ კიევის სათოფე ქარხანაში დ ღ ე შ ი ხ უ თ ა ს ახალი სისტემის თ ო ფ ს ამზადებენ, მართებ-ლობის შეკვეთით. „Гол.“ № 239.

* *
*

ერთს პეტერბურღის გაზეთში სწერენ, ჩვენ გავიგეთ, რომ ერთ რუსის აფიცარს ახალი თოფის წამალი გამოუგონიაო; ამ თოფის წამალს ისეთი საშინელი ძალა აქვს თურმე, რომ ერთი სროლა რო ჩაჰყარეს თოფში, თოფი გასკდა და იმისი ნამტვრევები ღრმათა შევ'ო კედელსა; თვითონ მსროლელსაც მაჯა მოსწყვიტა.

* *
*

როგორც „დროების“ წინანდელ №-ში ვა-ცნობეთ ჩვენ მკითხველებს, პეტერბურღში ამ ჟამად ხოლერა არის; იქაური გაზეთების სიტყვით, ხოლერა თუმც მატულობს, მაგრამ ბევრ ზიანს მაინც ვერ აძლევს ქალაქს: დღე-ში, ბევრი რომ ვთქვათ, 30 კაცი თუ ხდება ავათ ხოლერითა და ამის ნახევარი თუ კვდე-ბა, მეტი არა და ეს რიცხვი ისეთს ქალაქში როგორიც პეტერბურღია, საცა 800,000 მცხო-ვრებზე მეტი ითვლება, სრულებით ბევრი არ არის. სამწუხარო ის არის მხოლოთ, რომ ამ უკანასკნელ დროს ხოლერა ვასილიევის კუნ-ძულზედაც გაჩენილა, საცა ზოგიერთი უმაღ-ლესი სასწავლებლები არის, სხვათა შორის უნივერსიტეტიც, და სადაც ამის გამო ბევრი სტუდენტები და სხვა მოსწავლე ახალგაზდო-ბა ცხოვრობს.

* *
*

გაზ. „ხმას“ გაუგონია, რომ უმაღლესად დამტკიცებულია სახელმწიფო რჩევის აზრი, რომლის ძალით სახალხო განათლების სამინი-სტროს შემოსავალს უნდა მიუმატონ კიდევ 50,000 მანეთი და ამ ფულებით 1871-1872 წელიწადებში თოთხმეტი ახალი პროგიმნაზი-ები უნდა გაიმართოს ზოგიერთს რუსეთის ქალაქებში.

* *
*

ოდესის (ნოვოროსიის) უნივერსიტეტის პროფესორებს თავიანთ რჩევაში სხვათა შო-რის ჰქონიათ მოლაპარაკება იმაზე—მიეცესთ სტუდენტებს ცოლის შერთვის ნება, თუ არაო? თითქმის ყველა პროფესორებს ერთ ხმით გადაუწყვეტიათ, რომ ახალგაზდა კაცს, სანამ ის უნივერსიტეტში სწავლობს, არ უნ-და ჰქონდეს ცოლის შერთვის ნებაო. აი რა საინტერესო საბუთები მოჰყავთ ამ სწავ-ლულებს თავიანთი აზრის დასამტკიცებლათ: „უნივერსიტეტები ყოველ ღონის-ძიებას ხმა-რობენ ახლა, რომ სტუდენტები მეცნიერების მოყვარე კაცები გამოვიდნენ; უნივერსიტეტს ზნეობითი ვალდებულება აწევს, რომ იმის გა-ზდილი პირები კარგი და ცხოვრების საბრძო-ლველათ დამზადებული კაცები გამოვიდნენ იმის ხელიდგან; წინააღმდეგ შემთხვევაში ის პასუხს აგებს მშობლებისა და საზოგადოების წინაშე; ცოლის შერთვა კი ადრევე მოსტეხს, მხნეობას წაართმევს და დასცემს ახალგაზდა კაცს და შემდეგ, ცხოვრების საბრძოლველათ და მეცნიერებისთვის, იმას აღარ დარჩება სა-კმაო ძალა...“ ეს აზრი ოდესის უნივერსიტე-ტის რჩევას კიევის უნივერსიტეტისთვის გაუ-გზავნია გასაზილავათ

უცხო ენის მოქმედება
ხ ა ლ ხ ი ს ა ზ რ ი ს გ ა ხ ს ნ ა ზ ე.

ყოველი ნაწილი კაცის სხეულისა არის თი-თქმის ჩამოსხმული თავის საქმის გასაკეთებ-

ლად, და ამისათვის ისინი განირჩევიან ერთმანეთში, თუ გინდ ერთ ნაირიც რო იყვნენ.

მაგალითად ავილოთ კაცის ხელი. ხელი ყველას თითქმის ერთმანეთს გვიგავს, მაგრამ, რო დავაკვირდეთ უფრო ახლოს სხვა და სხვა პირების ხელებს, მაშინათვე შევნიშნავთ, რო ესენი ძალიან განირჩევიან ერთმანეთში თავიანთ აგებულებით. მაგალითად ავილოთ ხელი მიწის მუშისა, მწერლისა და უსაქმო კაცის. პირველის ხელი გვიჩვენებს, რომ ის არის მიჩვეული მძიმე მუშაობაზე, რომლისთვის საჭიროა მაგარი ძარღვები, ძვლები და ხორცი; მეორეს, ე. ი. მწერლის, ხელი გვიჩვენებს, რო ის უფრო სუსტია პირველზე, მაგრამ თითების მოძრაობა უფრო აქვს გახსნილი; უსაქმო კაცის ხელს მაშინათვე შეატყობ, რომ ის არ არის არავითარი საქმის გაკეთების შემძლებელი, მისი საქმე თითქოს არის, რომ თფილათ და თეთრად იცხოვროს საწყალ მუშა ხელების ოფლით. ასე, როგორც ხედავს მკითხველი, თვითოეული ნაწილი ჩვენი სხეულისა ითვისებს თავის აგებულებას თავისი ხელოვნებისაგან.

ამ კანონის ძალით იზრდება ყოველი მწევრი ჩვენის სხეულისა. ამისა გამო ცხადია, რომ ყოველი მათგანი უფრო ადვილად ასრულებს თავის დაჩვეულ და შეზრდილ ხელობას, ვიდრე სხვა შეუჩვეველს. ასე, მაგალითისათვის, თქვენ დააწერინეთ მიწის მუშას რამოდენიმე სიტყვა (თუ კი არ იცის წერა); მისი თითები კიდევაც ვერ მოახერხებენ კალმის დაჭერას, ისე შეაშეშდებიან მას, თითქოს ხისაგან იყვნენ გათლილი. ამიტომაც ისე უშნო და გაშეშებული ხელი (почеркъ) აქვს იმას, ვისაც გვიან უსწავლია წერა-კითხვა. ანუ მიართვით თოხი იმ ზარმაცად შექმნილს და უნიჭო, უსაქმო კაცის ხელს და დააკვირდით რას იზამს. მას თავისი უმოქმედობით და ზარმაცად დროს გატარებით ისე აქვს დასუსტებული ძვალი, ხორცი და ძარღვები, რომ ორს წამს ვერ იმუშავებს.

კაცის ტვინის ანუ აზრის გახსნაც ემორჩილება ამ კანონს: ის, ე. ი. ტვინი, იზრდება ამ კანონის ძალით და ღებულობს თავის ხასიათურ აგებულებას.

მაგრამ შეიძლება ზოგიერთი მკითხველთაგანი გაკვირდეს და მკითხოს: განა ტვინიც აგრე მოძრაობს, აზრით მუშაობის დროს, როგორც ხელი მუშაობაშიო? დიახ, ჩემო ბატონო, ტვინიც აგრე ილალება, აზრით მუშაობის დროს, და თხოულობს მოსვენებას, როგორც ხელი და ფეხი ბევრის მუშაობის შემდეგ; მაშასადამე ტვინიც მუშაობს ამ დროს, ე. ი. მოძრაობს, როგორც ხელი. ამას გარდა ფიზიოლოგიას აქვს მრავალი მაგალითები ამის დამამტკიცებელი, მაგრამ მე იმათი აქ მოყვანას არ ვხედავ საჭიროდ.

ასე ჩვენი აზრიც (ტვინი) ეჩვევა და ეზრდება რამე ერთ ნაირ მეცნიერებას და ამის გამო ის უფრო ადვილად იმუშავებს იმ მეცნიერებაში, რომელშიაც უფრო გართულია. მაგალითად ავილოთ რომელიმე მეცნიერი, თუნდ ის მეცნიერი, რომელსაც უსწავლია ვარსკვლავთ მრიცხველობა; ამისთანა მეცნიერისათვის აუცილებელი საჭიროა ზედმიწევნით მატემატიკის ცოდნა, მან თითქმის თავისი სიცოცხლე უნდა გაატაროს აზრით მუშაობაში, როზმატემატიკა შეითვისოს კარგათ. რასაკვირველია, რომ მისი ტვინი უფრო ნაყოფიერად იმუშავებს ამ მეცნიერებაში, ვიდრე სხვაში, ის იქნება კიდევაც ძალიან ნიჭიერი კაციც გამოდგეს ამ საქმეში; მაგრამ მიეცით ამ მატემატიკოს" რამე სხვა კითხვა ვთქვათ ისტორიული ფაქტის ახსნა, ის ამ საქმეში თითქმის უნიჭო კაცად გამოდგება, ანუ და მიეცით გამოჩენილ ისტორიკოს რომელიმე ძნელად ასახსნელი მატემატიკის მხარეს ახსნა, ის დარჩება ამ საქმეში მშრალზე, როგორც მატემატიკოსი ისტორიაში. ვარსკვლავთ-მრიცხველს მიტომ კი არ მოუვიდა ეს საქმე, რომ ის დაიბადა ვარსკვლავთ-მრიცხველობის ნიჭით, ანუ ისტორიკოსსა არ შეუძლია მატემატიკის კანონების გამოძიება, რომ ის დაიბადა ისტორიკოსის ნიჭიერებით; არა, ამ საქმის მოხთომის მიზეზი ის არის, რო ვარსკვლავთ მრიცხველს უმუშავნია აზრით ამ მეცნიერებაში ბევრი და ამის გამო მისი ტვინი უფრო ადვილად ასრულებს შეჩვეულ მუშაობას, ვიდრე შეუჩვეველს, როგორც მიწის მუშის ხელი უფრო ადვილად თოხნის, ვიდრე სწერს.

რაც ზემოთ ვსთქვით კერძო პირების აზრის გახსნაზე, ისევე ითქმის მთელი ხალხის აზრის გახსნაზედაც; აქ გარჩევა იმაში მდგომარეობს, რომ კერძო პირების აზრის გახსნას უნდა მხოლოდ რამდენიმე წელი, მაშინ როცა ხალხის აზრის გახსნას უნდება საუკუნოები და ათასი წლები. ხალხის ტვინი არის გახსნილი შესაბამ იმ სიბრძნისა, რომელიც გამოიხატება მის ენაში, ანუ ხალხის ენა არის გამომხატველი მისი გონებითი გახსნისა; მაშასადამე ხალხის ენა ჩვენ შეგვიძლია შევათანასწოროთ რომელიმე მეცნიერებას და ხალხი კი მეცნიერს; მაგრამ მეცნიერება არის მომზადებული სხვებთაგან რომელიც უნდა ისწავლოს კაცმა თავისი შრომით, ხოლო ენა არის შედეგი ხალხის ცხოვრებისა; ხალხის ენას პირველი საფუძველი ედება იმ ჟამიდამ, როცა ეს ხალხი გამოყოფს თავს ცალკე თემათ ქვეყანაზე; ამ დროიდამ იზრდება მისი ენა, როგორც თვითონ ხალხის ყოველ მოდგმის და ყოველ საუკუნის შემდეგ მისი ენა მდიდრდება; ამისა გამო ენის სიმდიდრე გვიჩვენებს ჩვენ მისი აზრის სიმდიდრეს. რაც უფრო ღარიბიხალხის ენა სიტყვებით, ისე უფრო ღარიბია ზნეობითი და გონებითი გახსნა; მაგალითად, არიან ისეთი ველური ხალხები, რომელთაც ენა არის შემდგარი რამდონიმე ათი სიტყვებიდამ. აქედამ დარწმუნებით შეგვიძლია ვსთქვათ, რომ ენა იზრდება, როგორცხალხი.

ენის გაზრდაში, როგორც ხალხის გაზრდაში, არის ორი შესანიშნავი ეპოქა ანუ დრო.

პირველი ის დროა, როცა ხალხი ცხოვრებს ველური ცხოვრებით, ე. ი. თავისი ხუთი გრძნობის შეშწეობით, როგორც ცხოველი; ამ ეპოქაში მისი ენა არის შემდგარი იმ სიტყვებიდამ, რომელნიც გამოხატვენ იმ ბუნების მოვლენაებს, რომელსაც ხედავენ თვალები, ესმის ყურებს და გრძნობს მთელი ტანი. ამისა გამო ამ დროს ხალხის ენა, და მაშასადამე მისი აზრი, ძალიან ღარიბი არის, როგორც გვიჩვენებენ ჩვენ ველური ხალხის ენები.

მეორე ეპოქა იწყება იმ დროიდამ, როცა ხალხი დადგება ერთს ალაგს და დაიწყებს ცხოვრებას ისტორიული ცხოვრებით. ამ დროს ხალხის ენაში იბადებიან აბსრაქტური სიტყვები, ე. ი. ისეთი სიტყვები, რომელნიც გამოხატვენ ისეთს აზრებს, ანუ საგნებს, რომლის შეხება არ შეგვიძლია ჩვენ გრძნობით; მაგალითად, სიტყვა ღ მ ე რ თ ი; ეს სიტყვა ნიშნავს ისეთს არსებას, რომლის დანახვა და შეხება ჩვენ არ შეგვიძლია; მაშასადამე ეს სიტყვა არის ა ზ რ ი თ დაბადებული არაბს. რაც უფრო დაწინაურებულია ხალხი თავის ცხოვრებაში, ისე უფრო მდიდარია მისი ენა აბსრაქტული სიტყვებით, რადგანაც ეს ორი მიზეზები, ე. ი. ბუნების მოქმედება და სოციალური ხალხის ცხოვრება სულ სხვა და სხვა ხალხისათვის, ამისა გამო მათი ენებიც არ ემსგავსებიან ერთმანეთს, მაშასადამე მათი ტვინის აგებულება სულ სხვა სხვადა თვისების უნდა იყოს. ამისა გამო ერთი ხალხის აზრის გახსნა მეორე ხალხის გზაზე ისე გასაჭირი და ძნელია, როგორც მიწის მუშაკის ხელისთვის მარჯვეთ კალმის მოხმარება; ამისთანა ხალხის აზრი ისე გაშეშებული და გაფიჩხებული დარჩება, როგორც გვიან ნასწავლი მწერლის ხელი (почеркъ).

აი ეს საქმე როგორ მოხდება.

ყოველი სიტყვა გამოხატავს რამე აზრს ანუ საგანს; წარმოვსთქვამ თუ არა ჩემს სამშობლო ენაზე რამე სიტყვას, მაშინათვე ჩემს აზრში იხატება ის საგანი დაწვრილებულად თავიანთ ნიშნებით და ამის გამო მე ნათლად მესმის ამ სიტყვის აზრი. როდესაც ჩემს ტვინში იხატება ამ ნაირად ეს საგანი, მხოლოდ მაშინ მესმის მე ის აზრი, რომელსაც ნიშნავს ჩემგან წარმოსთქმული სიტყვა; წინააღმდეგ შემთხვევაში მე არ მესმის ჩემგან წარმოსთქმული სატყვის აზრი მაშასადამე; ჩემი ტვინი რჩება უსაქმოდ და, რასაკვირველია, გაუხსნელად, რადგანაც უცხო ენა არის შემდგარი ასეთი სიტყვებისა ანუ აზრებისგან რომლის წარმოდგენა ნათლად შეუძლებელია; ამისა გამო უცხო ენაზე განათლების მიღება ანუ ჭეშმარიტად აზრის გახსნა არს შეუძლებელი ხალხისათვის. თუ ჯერ თავის მშობლიური ენა არ შეუსწავლია იმას კარგათ.

ავხსნათ ეს მაგალითებით.

ვსთქვათ, ჩვენ გვეუბნებიან, რომ რუსული სიტყვა ი ზ ბ ა ნიშნავს ქოხს. წარმოსთქვამს თუ არა ამ სიტყვას ყოველი ქართველი კაცი *), მის ტვინში მაშინათვე იხატება ჩვენებური გვერდ მოქცეული ქოხი, რომლის გვერდებიდამ გამოქრის მუდამ ქარი, შუაგულ მიწაზე ცეცხლ დანთებული, სადაც ზამთარ ზაფხულ იფიცხებს გვერდებს ოჯახობა.

ანუ შეუძლია რუსს, რომელიც არ ყოფილა ჩვენში, წარმოიდგინოს ჩვენებური ქოხი და ამისთანა ქოხში უხოვრება ზამთარში?

რასაკვირველია არ შეუძლია წარმოდგენა მას ჩვენებური ქოხისა, რადგანაც მას ესმის ეს სიტყვა თავისებურად.

ასე ძნელი გასაგებია ყოველი სიტყვა, მაშასადამე ყოველი აზრი უცხო ენაზე და ამისა გამო განათლების მიღება ანუ ნამდვილი აზრის გახსნა უცხო ენაზე თითქმის შეუძლებელი და მოუხერხებელია თუ, როგორც ზევით ვსთქვით, თავის საკუთარი ენა არ იცის რიგიანათ.

დ. ჩქოტუა.

ნარევი

ზაიმართა თუ არა ომიანობა, ნაპოლეონმა იმ წამსვე აღკრძალა საფრანგეთში რესპუბლიკური გაზეთები, რომლებიც ომიანობის წინააღმდეგს ლაპარაკობდნენ; ისინი ამბობდენ, რომ ტყუილ-უბრალოთ ომს ნუ ასტეხთ, ჩვენ არა ვართ მზათ საბრძოლველათაო. იმის მაგიერათ, რომ დაეჯერებია ამ გაზეთებისთვის, ნაპოლეონმა მოსპო ისინი: მაგრამ თავის თავიც წააგო; ახლა ცხადათ დამტკიცდა, რომ ისინი მართალს ამბობდენ. სხვათა შორის ნაპოლეონის მმართებლობისაგან აკრძალული იყო „Marseillaise" — როშფორის გაზეთი, "Reveil" და „Rappel." ეხლა ამბობენ, რომ ყველა ეს გაზეთები 4 სეკტემბერს, ე. ი. როდესაც პარიჟში რევოლუცია მოხდა და ნაპოლეონის დინასტია გადააყენეს ტახტიდგან, ხელ—ახლავ გამოსულან; და ამათ გარდა დაარსებულა კიდევ ახალი გაზეთი, სახელათ „რესპუბლიკა" („La république".) როშფორს „მარსელიეზადგან" კი აუღია ხელი.

*
* *

ნაპოლეონის დატყვევების ამბავი პიევში 22 აგვისტოს, საღამოს, მისულა და იმწამსვე მთელ ქალაქს შეუტყვია. ყველა აღძრა და დიდათ გააკვირვა თურმე ამ ამბავმა; ზოგი რას ამბობდა და ზოგი რას. ერთმა ვილამაც სთქვა თურმე ნაპოლეონზე; „ფუ მის კაცობას! ზათავებაც ვერ მოახერხა რიგიანათ: დუესავით მაინც მოქცეულიყო!" ვისენბურღთან ომის დროს ღენერალმა დუემ, რომ შეატყო, იმის საქმე ცუდათ იყო, ჩამოხტა ცხენიდგან, ამოიღო ხმალი, შევარდა გაცხარებულ ომში და, რასაკვირველია, იქვე მოჰკლეს.)

*
* *

რამდენ ოინსა და ეშმაკობას არ ხმარობენ ზოგიერთები ფულების მოსაგებათ! აი, რა ჩაუდენია ოდესაში ერთს მეტირეს **): მიზნების მაგიერათ დაუსვამს ნაპოლეონი და იმის ვაჟი და გამოუცხადებია, რომ[illegible] საც გსურთ, მოდით და [illegible] ლები გამოჩენილა, რომ მეტირე [illegible] ასწრობდა თურმე. ზოგს ეს ამბავი არ მოეწონ[illegible] მოკლე ხანში პოლიცია რომ არ მოშველებოდა, [illegible] ბენ, არეულობა მოხდებოდაო. პოლიციამ, მშვიდ[illegible] ნობის დარღვევისათვის, დაატუსაღა მეტირე და მ[illegible] ბიც წაართვა.

*) ვისაც არ უნახავს რუსული ქოხი.

**) თოფის სროლის სასწავლებელათ ბევრგან გამართულია ისეთი სახლები, სადა თოფები და მიზნები აქვთ და ვისაც ჰსურს, მოდის და რამდენიმე ფასათ სწ[illegible] ლობს აქ თოფის სროლას. ამ ნაირ სახლს ჰქვია[illegible] რ ი და იმ კაცს, რომელსაც აქვს გაწყობილი[illegible] ჰქვია მ ე ტ ი რ ე.

*
* *

ქალაქს მაგილევში ერთი ებრაელის ქალი მო[illegible] ლა და ოთხი სული უშობნია ერთად: სამი ქალ[illegible] ერთი ვაჟი. ვაჟი მალე მომკვდარა, მაგრამ ქალე[illegible] დედა ყველანი მშვიდობით არიან თურმე.

*
* *

აი რას იწერებიან ერთს ნემეცურს გაზეთში [illegible] ევებული ნაპოლეონის ცხოვრებაზე, რომელსაც [illegible] სიის კოროლმა ვილჰელმს ღოლეში (კასელის ახ[illegible] დაუნიშნა საცხოვრებელი ალაგი: „პირველათ რომ[illegible] იყვანეს აქ ნაპოლეონი, ზნეობით დაცემულსა [illegible] ხარეს ჰგავდა, მაგრამ, ვინც ახლა ხშირათ ხედა[illegible] ამტკიცებენ, რომ სრულიად არ ეტყობა არც მო[illegible] და არც დარდიანობაო. ის ყოველ დღე დილით ადგ[illegible] ბა თურმე და რვა საათიდგან ათამდინ დასეირნობს [illegible] ში; ორ საათზე სადილს სჭამს და საღამოს რვაზ[illegible] დილსა. იმას ძალიან კარგათ, როგორც ხელმწიფე[illegible] ეპყრობა, ისე ეპყრობიან თურმე ნემეცები; მეგრ[illegible] სამსახურეები ჰყავს და საუკეთესო მზარეულები. [illegible] დისხან მოიპატიჟებს თურმე ამ ქალაქის უფროსებ[illegible] ემუსაიფება იმათ სხვა და სხვა საგნებზე; სხვათა შ[illegible] შასპოს თოფებზე უთქვამს, რომ ძალიან კარგი თ[illegible] ბიაო, მაგრამ ფრანცუზის ჯარმა ათი წელიწადი [illegible] უნდა ისწავლოს იმის ხმარებაო. ნაპოლეონს და [illegible] სვიტას ძალიან ხშირი მიწერ-მოწერა აქვთ თურმე [illegible] დონთან. —

1866 წლის მეორე ხუთ სარგებლიანი[illegible] შინაგანი სესხის ტირაჟი, რომელიც [illegible] ამ წლის 1 სექტემბერს. მოგვყავს უმთა[illegible] სი მოგებაები.

№ სერიისა.	№ ბილეთისა.	მოგებ[illegible]
11,156	26	200,0[illegible]
3,836	23	75,0[illegible]
6.182	29	40,0[illegible]
19,612	33	25,0[illegible]
10.354	35	10,0[illegible]
3,757	49	10,0[illegible]
16,789	47	10,0[illegible]
13,972	26	8,0[illegible]
14,985	30	8,0[illegible]
5,026	46	8,0[illegible]
13,619	10	8,0[illegible]
4,847	2	8,0[illegible]
189	8	5,0[illegible]
13,247	36	5,0[illegible]
8,735	2	5,0[illegible]
11,726	14	5,0[illegible]
1,880	17	5,0[illegible]
19,644	26	5,0[illegible]
5,538	24	5,0[illegible]
14,678	47	5,0[illegible]

ათასი მანეთი მოიგო შემდეგ №-ებმა

№ სერიისა	№ ბილეთისა	№ სერიისა	№ ბილ[illegible]
2,994	39	15,789	[illegible]
15,703	23	5,437	[illegible]
9,515	20	17,554	[illegible]
11,247	42	10,031	[illegible]
15,459	44	15,835	[illegible]
18,369	3	7,880	[illegible]
3,394	16	15,111	[illegible]
3,589	18	13,008	[illegible]
3,870	17	10,982	[illegible]
18,074	39	6,162	[illegible]

*) ხუთასი მანეთის მოგება არ მოგვყავს, ბევრ ადგილს იჭერს გაზეთში.

განცხადება

ერთს ნასწავლ ყმაწვილ კაცს სურს [illegible] კები აძლიოს გ ი მ ნ ა ზ ი ი ს ს ა გ ნ[illegible] გ ა ნ. ადრესი იკითხეთ „დ რ ო ე ბ ი ს[illegible] დაქციის კონტორაში, ხანის ქუჩაზე, [illegible] ნის სახლებში.